

Fair Trade v ČR – analýza současného stavu

Dokument zpracovaný pro ing. Zuzanu Brzobohatou, poslankyni Evropského parlamentu, členku pracovní skupiny pro Fair Trade v Evropském parlamentu, která zde jako jediná zastupuje Českou republiku.

Kontakt: brzobohata.europarl@centrum.cz

Dokument zpracovaly: Mgr. Karolina Krátká, Mgr. Hana Pernicová a Mgr. Viktorie Šťastná

Překlad do angličtiny: Mgr. Martin Mareček

Odborná konzultace: Tomáš Bílý, předseda Společnosti pro Fair Trade

© Za sebevědomé Tišnovsko, o.s., listopad 2009, Tišnov

Kontakt: sebevedome@tisnovsko.eu

OBSAH

1. Historie.....	3
2. Současný způsob dovozu, distribuce a prodeje FT.....	4
3. Vývoj obratu s FT produkty.....	8
4. Projekty spojené s propagací FT.....	9
5. Informační zdroje a odkazy.....	11
6. Shrnutí.....	14
7. Summary.....	15
Příloha č. 1: Zpráva o prodeji FT v Ekoporadně Tišnovsko.....	17
Příloha č. 2: Seznam hlavních distributorských organizací FT ze zemí EU.....	19

1. Historie

Fair Trade hnutí v České republice¹ letos oslavilo 15 let svého trvání. V roce 1994 totiž v Praze na Vinohradech vznikl první Obchůdek Jednoho světa v ČR. Založily jej v rámci Nadace jednoho světa sbory Českobratrské církve evangelické Vinohrady a Jarov. Dnes ho provozuje obecně prospěšná společnost Jeden svět.

Vůdčí osobností při vzniku obchůdku i samotné Nadace byla paní Věra Lukášová (*1929)². Ta až do roku 1995 vedla jarovský evangelický sbor. Podílela se také na zpracování prvních cestopisných dokumentů Hanzelky a Zikmunda a tehdy ji začal zajímat tzv. třetí svět. Později se v Německu zúčastnila slavnostního otevření nového FT obchůdku a nadchla se pro tuto myšlenku. Společně s farářem vinohradského sboru Jaromírem Dusem, který rovněž znal koncept FT ze zahraničí, založila Nadaci jednoho světa a Obchůdek.

Myšlenka FT se zpočátku rozvíjela těžce, nadšení zakladatelé se setkávali s nedůvěrou lidí zvyklých zastávat postoj „proč pomáhat chudým, když jsme také chudí“. V posledních pěti letech ale FT zaznamenává rychlejší rozvoj. V roce 2003 svoji činnost zahájily Eku-
menická akademie i Společnost pro Fair Trade a rozvojové vzdělávání (původní název) a možnosti dovozu i prodeje FT se začaly rozšiřovat. V Brně byl před Vánoci roku 2004 otevřen obchod NaZemi. Od roku 2005 vznikaly i první firmy: Fair Trade Centrum (2005), Excellent Plzeň (2007) a Fairově (2008, transformací z původního internetového obchodu). Všechny firmy, stejně jako neziskové organizace, překupují hotové FT výrobky od distributorů zemí EU.

V roce 2004 byla jako první ve střední a východní Evropě založena Asociace pro fair trade, která sdružuje neziskové organizace a firmy, zabývající se rozvojem Fair Trade v České republice. Od roku 2009, kdy se stala partnerem mezinárodní skupiny FLO (Fairtrade Labelling Organizations International), k její činnosti patří také dohled nad správným používáním ochranné Fairtrade známky a její propagace³.

V roce 2008 zahájila svoji činnost společnost Mamacoffee, která jako první v ČR začala dovážet FT kávu v surovém stavu, i když ne přímo od výrobce, ale z evropských přístavů. Na podzim roku 2009 se uskutečnil první větší přímý dovoz řemeslných výrobků od Fair Trade družstva MESH z Indie, a to prostřednictvím Společnosti pro Fair Trade.

1 Pokud se mluví obecně o konceptu spravedlivého obchodu, je možné psát fair trade nebo Fair Trade. Myslíme-li výhradně výrobky certifikované FLO nebo přímo standardy FLO, pak je správné psát jedno slovo dohromady, tedy Fairtrade. Kombinace velkého a malého písmena - „Fair trade“ - se nedoporučuje používat.

2 Rozhovory s iniciátorkou českého FT Věrou Lukášovou je možno si přečíst zde: <http://www.jedensvet.org/lukasova.html> nebo <http://www.fairtrade-asociace.cz/site/cs/article/10>

3 <http://www.fairtrade-asociace.cz/site/cs/notice/16>

Ačkoliv se rozsah českého FT hnutí zatím nedá srovnávat se státy jako Švýcarsko nebo Nizozemí, které jsou v tomto ohledu skutečnými velmocemi, je zřejmé, že český Fair Trade nabývá každým rokem na významu.

2. Současný způsob dovozu, distribuce a prodeje FT

Cesta FT výrobků k českému zákazníkovi vedla do roku 2008 výhradně přes importní organizace ze zemí EU, často označované jako FTOs nebo ATOs (podle zkratk Fair Trade Organisations, Alternative Trade Organisations). Ty obvykle kupují primární nebo minimálně zpracované suroviny od producentů a jejich organizací, zpracovávají a prodávají je velkoobchodním organizacím, maloobchodníkům, lokálním skupinám a někdy i přímo konečnému konzumentovi. Některé z nich kromě toho plní i mimoekonomické funkce – poskytují služby a pomoc producentům, snaží se dosáhnout změn v praxi mezinárodního obchodu a zvyšovat povědomí o Fair Trade a jeho principech. Zboží v České republice nejčastěji pochází od těchto organizací: Gepa (Německo), EZA (Rakousko), El Puente (Německo), Comercio Alternativo – Equo Solidale (Itálie), Eine Welt Handel (Rakousko), Lobodis (Francie)⁴.

V ČR se prodeji a distribuci dovezeného FT věnují neziskové a maloobchodní organizace, které rovněž organizují nejrůznější osvětové aktivity.

Všechny významné české subjekty, které se FT věnují, jsou sdruženy v Asociaci pro fair trade (www.fairtrade-asociace.cz/). Toto zájmové sdružení právnických osob umožňuje komunikaci mezi členy a jednotnou prezentaci Fair Trade ve vztahu k odborné i laické veřejnosti. Usiluje o šíření myšlenky Fair Trade a dbá, aby s tímto zbožím bylo nakládáno dle principu spravedlivého obchodu.

V České republice působí tyto Fair Trade **nevládní neziskové organizace**:

• **Ekumenická akademie Praha:**

- občanské sdružení, které se zabývá vzděláváním a osvětou formou přednášek, studijních pobytů, seminářů a konferencí, publikováním a dokumentací. Uskutečňuje i konkrétní projekty, např. rozvojový projekt v Zambii (2005). Od roku 2004 provozuje velkoobchod Fair Trade zbožím a několik maloobchodů v Praze. Zaměřuje se na témata z kultury, politiky, témata sociální spravedlnosti, udržitelného rozvoje, vztahu Severu a Jihu, solidární ekonomiky a Fair Trade, vztahů církve a společnosti. Jejím záměrem je vytvářet fórum pro otevřenou diskusi, v široké spolupráci s partnerskými institucemi doma i v zahraničí.

- sídlo: Praha

www.fair-bio.cz

4 Představení nejvýznamnějších importních organizací ze zemí EU je přílohou č. 2 tohoto dokumentu.

• **Jeden svět, o.p.s.:**

- obecně prospěšná společnost, která byla založena v roce 2000 sbory Českobratrské církve evangelické Praha Jarov a Praha Vinohrady, transformací nadace Jednoho světa působící od roku 1994.

- svojí veškerou činnost vyvíjí na základě dobrovolnosti, bez zaměstnanců. Jejím cílem je poskytovat obecně prospěšné služby mentálně či fyzicky postiženým lidem v ČR a dále lidem v rozvojových zemích. Dále usiluje o šíření myšlenky Fair Trade: cílem není pouze prodat, ale i informovat, nadchnout. Provozuje v Praze dva Obchůdky Jednoho světa s Fair Trade zbožím (převážně rukodělné řemeslné výrobky z rozvojových zemí) a s výrobky produkovanými na území ČR v chráněných dílnách Diakonie ČCE. Zboží je dováženo ze saské centrály Fair Trade v Drážďanech.

- sídlo: Praha

www.jedensvet.org

• **Společnost pro Fair Trade:**

- občanské sdružení, které se zabývá zvyšováním povědomí české veřejnosti o Fair Trade jako účinném nástroji k prosazování udržitelného rozvoje v zemích globálního Jihu. Organizuje přednášky, workshopy, semináře, informační stánky o Fair Trade, rozvojovém vzdělávání ap. Šíří informace o Fair Trade ap. v médiích, vytváří informační materiály, včetně elektronického zpravodaje JAMBO. Do ČR přináší také inovativní formy rozvojového vzdělávání (rozvojové vzdělávání pro MŠ, kombinace rozvojového vzdělávání a spotřebitelské výchovy nebo výuky cizích jazyků). Provozuje Fair Trade obchůdky NaZemi s potravinovými i rukodělnými výrobky i s informačními materiály. Dováží výrobky od italské organizace Commercio Alternativo. Spolupracuje s dalšími regionálními, národními a mezinárodními organizacemi, s kavárnami, čajovnami, prodejny biopotravin a dalšími maloobchodníky.

- sídlo: Praha

- pobočky, obchůdky NaZemi: Brno, Olomouc, Pardubice, Praha, Polička a Trutnov.

<http://www.fairtrade.cz/>

V České republice působí tyto **firmy** zaměřené na prodej Fair Trade:

• **Excellent Plzeň, s.r.o.:**

- společnost, která usiluje o zavedení Fair Trade výrobků do české obchodní sítě a inspiruje české firmy, aby po vzoru kolegů v západní Evropě využívaly Fair Trade výrobky v rámci své společenské zodpovědnosti. Začala spuštěním internetového obchodu, později navázala spolupráci s řetězci DM drogerie (2007), Euresť a Makro (2008) a nejčerstvěji se společností Globus a supermarketů Terno (Jednota České Budějovice). Pořádá také osvětové programy pro firmy

a fair/bio snídaně. Věnuje se distribuci Fair Trade výrobků a propagaci tohoto alternativního obchodního systému v ČR.

- sídlo: Plzeň

<http://www.explzen.cz/fair-trade/index.php>

• **Fair Trade Centrum, s.r.o.**

- firma, která zajišťuje od roku 2005 distribuci výrobků ze spravedlivého obchodování do maloobchodní sítě v České a Slovenské republice. Úzce spolupracuje s rakouskou firmou "Eine Welt Handel AG", která za dvacet let své existence vytvořila třicet Fair Trade projektů v patnácti rozvojových zemích. Jako velkoobchodní distributor nabízí 3500 Fair Trade výrobků od potravin až po košíky, provozuje také elektronický obchod.

- sídlo: Znojmo

www.fairtradecentrum.cz

• **Mamacoffee s.r.o.**

- první certifikovaný zpracovatel - pražírna Fair Trade kávy v ČR. Koncem roku 2008 získala licenci prodejce a zpracovatele Fair Trade produktů v rámci společnosti Fairtrade Labelling Organizations International. Provozuje síť Fair Trade kaváren, dodává kávu firmám, restauracím a maloobchodníkům.

- sídlo: Praha

www.mamacoffee.cz

• **Fairově s.r.o.**

- společnost vznikla v roce 2006 s cílem zpřístupnit českým spotřebitelům Fair Trade produkty. Ze začátku fungovala jako internetový obchod, později se začala zabývat i velkoobchodem.

- dodává a distribuuje zboží do bioobchodů, kaváren a čajoven, zároveň nabízí své výrobky do firem jako dárky, zajišťuje catering a může firmám zajistit i FT kávu do automatů. Prodává přes eshop. V polovině letošního roku se stala jedním z prvních dodavatelů Fair Trade produktů do maloobchodní sítě Tesco v ČR.

- sídlo: Praha

www.fairove.cz

www.fairtradevpraci.cz

Aktualizovaný seznam prodejních míst Fair Trade výrobků, včetně seznamu specializovaných obchodů a kaváren, kde se připravuje Fair Trade káva, lze nalézt na www.fairtrade.cz v sekci Kde koupíte Fair Trade.

Výrobky FT je možné v ČR koupit⁵:

- ve zdravých výživách, prodejnách biopotravin, specializovaných prodejnách a některých lékárnách
- ve specializovaných Fair Trade obchůdcích, které jsou obdobou německých Weltläden, britských Worldshops, francouzských Artisans du monde nebo italských Bottega del mondo. Jedná se o maloobchodní prodejny Fair Trade výrobků řemeslného i potravinového charakteru. V České republice se jich v současné době nachází osm.
- v samoobsluhách, obchodních řetězcích (Brněnka, Marks & Spencer, Hypermarket Globus, Tesco, Makro, DM Drogerie, Jednota České Budějovice, brzy údajně i Spar, Interspar).
- prostřednictvím specializovaných e-shopů či jako součást širšího sortimentu virtuálních obchodů
- v kavárnách, Fair Trade pražírnicích, čajovnách, restauracích, jídelnách a klubech (místa, kde se vaří z Fair Trade surovin, jsou soustředěna ve velkých městech: Brně, Praze a Plzni)
- ve střediscích ekologické výchovy, rozvojových a vzdělávacích organizacích
- v ekologických poradnách
- v křesťanských organizacích, ale také ve fitness centrech, divadlech, knihkupectvích aj.

3. Vývoj obratu s FT produkty

Obrat prodeje FT výrobků nebyl v ČR podrobně mapován hned od začátku, nicméně jsou k dispozici odhady a od roku 2007 již přesná čísla. I přes současnou „ekonomickou krizi“ prodej výrobků spravedlivého obchodu stále poměrně prudce stoupá.

Podle odhadu Asociace pro fair trade činil v roce 2005 obrat s výrobky Fair Trade 3 miliony, v roce 2006 přibližně 10 milionů korun. V roce 2007 již obrat činil 27 milionů korun. Největší podíl na této sumě představují potravinářské výrobky a lahůdky. Čokoláda, kakao a cukrovinky představují 32 % celkového obratu, káva 28 % a čaj 18 %. Třetinový cukr a zpracované výrobky se na obratu podílely každý čtyřmi procenty. Další 2 % zaujímaly výrobky z kategorie nápoje, 3 % z kategorie semena, ořechy a rýže a 1 % prodaných výrobků tvořilo ovoce. Nepotravinářské zboží, především řemeslné výrobky, se na obratu podílelo čtyřmi procenty. Nejvýznamnějším prodejním místem Fair Trade výrobků byly prodejny biopotravin, podílely se na obratu 50 %. Na druhém místě jsou supermarkety s podílem 20 %, dále specializované prodejny Fair Trade s 11 % a nezávislé prodejny potravin s 8 %. Šestiprocentní podíl mají internetové prodejny a 2 % výrobků Fair Trade se uplatnilo v gastronomii.

V roce 2008 obrat prodeje Fair Trade výrobků opět vzrostl a to na 41 milionů korun, což je nejvíce ze všech nových členských států EU. Mezi nejoblíbenější produkty patří Fair Trade káva, čaj a čokoláda. Tyto výrobky jsou dostupné i v řadě supermarketů.

Podíl kakaa, čokolády a cukrovinek klesl na 28%, ale stále zůstává kategorií, která se na obratu podílí nejvíce. Podíl prodeje kávy na celkovém obratu klesl na 26 %, čaj zůstal na 18 %. Podíl cukru a jiných sladidel se zvýšil na 6 %. Prodej nápojů se zvýšil na 3 %, semen, ořechů a rýže na 4 % a prodej sušeného ovoce představuje 1 % z celkového obratu. Nejvyšší nárůst podílu na obratu zaznamenalo nepotravinářské zboží - v roce 2008 to bylo 12 %, což představuje trojnásobný nárůst oproti stavu v roce 2007. Jednalo se opět o řemeslné výrobky, ale i textil a oblečení. Českým specifikem zůstává prodej pouze trvanlivých potravin a řemeslných výrobků, zboží s krátkodobou spotřební lhůtou (např. banány a jiné ovoce či květiny) se u nás zatím neprodává. Polovina Fair Trade výrobků se opět prodala v prodejnách biopotravin. Zvýšil se podíl prodeje ve specializovaných obchodech a to na 20 %. Podíl obchodních řetězců se snížil na 15 %. Zvýšil se podíl prodeje přes internet, který se na celkovém obratu podílel 10 %. Podíl nezávislých prodejen potravin klesl na 3 %. V gastronomii se stejně jako v roce 2007 uplatnila 2 % dovážených výrobků Fair Trade⁶.

6 Zdroje: http://www.ekolist.cz/txt_tzpr_full.stm?x=2093827 (rok 2007),

http://fairtrade-sociace.cz/upload/tiskovky/TZ_Spotreba%20vyrobku%20Fair%20Trade%20v%20CR2008.pdf (rok 2008)

4. Projekty spojené s propagací FT

Propagací Fair Trade se zabývá zejména Společnost pro Fair Trade, ale i ostatní neziskové i podnikatelské subjekty.

Společnost pro Fair Trade organizuje přednášky, workshopy, semináře, informační stánky o FT, rozvojovém vzdělávání a příbuzných tématech. „Globální rozvojové vzdělávání se zaměřuje na pochopení souvislostí mezi vlastním životem a životem lidí na celém světě, zejména v chudších částech planety. Cílem je porozumění ekonomickým, sociálním, politickým, environmentálním a kulturním procesům, které zasahují do našich životů, a přijetí spoluzodpovědnosti. Tento přístup rozvíjí dovednosti a podporuje hodnoty a postoje, které lidem umožňují aktivně se podílet na řešení lokálních a globálních problémů. Globální rozvojové vzdělávání má v západní Evropě již více než třicetiletou tradici, u nás je to záležitostí poměrně novou, ale rychle se rozšiřující.“⁷

Společnost pro Fair Trade realizuje v rámci globálního rozvojového vzdělávání tyto aktivity:

- **Svět v nákupním košíku:**

- vzdělávací programy pro ZŠ a SŠ

- program se zaměřuje na skutečnost, že k řešení problémů tzv. třetího světa „je třeba začít u sebe“ a že naše každodenní chování má vliv na život v různých částech světa

www.svetvnakupnimkosiku.cz

- **WATOTO - rozvojové vzdělávání pro nejmenší:**

- Watoto znamená ve svahilštině "děti". Cílem je ukazovat děti z nejrůznějších koutů světa, pocházející z konkrétního sociálního a ekonomického prostředí. Jejich rodiny žijí v chudobě a mnohé základní potřeby dětí nejsou naplňovány. Jejich životy tak vypovídají o životní úrovni většiny dětí v dnešním světě. České děti mají díky příručce možnost prozkoumat podobnosti a odlišnosti mezi životem svým a životem dětí v jiných koutech světa.

- příručka, která v rámci této iniciativy vznikla, poskytuje podklady pro pedagogy z předškolního vzdělávání, kteří mají zájem o začlenění globálního rozměru do vzdělávacích programů. Je však stejně dobře využitelná pro výuku na prvním stupni základních škol - především pro 1. a 2. třídu.

• **Global Issues - rozvojové vzdělávání ve výuce angličtiny:**

- projekt přináší do hodin angličtiny povídání o rozvojových zemích, lidských právech, slu-
mech nebo o společenské odpovědnosti firem
- jsou pořádány akreditované semináře pro učitele s tématy: inovativní metody ve výuce
cizích jazyků a globální témata ve výuce angličtiny

www.globalissues.eu

• **Playing Fair Alternatives - Hrajeme si fér:**

- tohoto projektu se kromě Společnosti pro Fair Trade účastní italská Pangea, řecká Gaia,
maltská Kopperativa Kummerc Gust a portugalská Reviravolta
- byla vytvořena stolní strategická hra Fair Play na téma FT a bavlny
- projekt chce poukázat na negativa současné textilní výroby a informovat o pozitivnějších
alternativách včetně Fair Trade
- součástí je také informační příručka pro učitele, multiplikátory Féropédie, text divadelní-
ho představení Málinka a krámek se sedmimílovými botami.

• **Semináře pro učitele akreditované MŠMT:**

- semináře přinášejí účastníkům vedle věcných informací také praktickou inspiraci, jak
globální témata zapojovat zajímavou formou do výuky a to prostřednictvím moderních in-
teraktivních metod. Témata mohou být zařazena do výuky svým obsahem a zaměřením v
rámci průřezových témat „Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech“,
„Environmentální výchova“ a „Výchova demokratického občana“.

• **Elektronický informační zpravodaj pro učitele:**

- pravidelně přináší učitelům a dalším zájemcům informace o novinkách z oblasti globální-
ho rozvojového vzdělávání. Obsahuje i nabídku seminářů pro učitele, programů pro školy,
metodických i informačních materiálů a informace o probíhajících akcích otevřených také
školám.

Asociace pro fair trade se podílí na těchto projektech:

• **QualiFair: zvyšování odbornosti pracovníků a pracovník sektoru Fair Trade:**

- s nárůstem poptávky po FT výrobcích se zvyšuje i potřeba profesionalizace zaměstnanců
a zaměstnankyň v oblasti prodeje Fair Trade. V případě spravedlivého obchodu nejde totiž
o pouhý prodej potravin a rukodělných výrobků, ale nedílnou součástí je také vzdělávání a

osvěta spotřebitelů.

• **Podpora kapacit Asociace pro fair trade pro zapojení do mezinárodního systému FAIRTRADE®:**

– cílem tohoto projektu bylo upevnění mezinárodně platných standardů pro obchodování s produkty FAIRTRADE® v ČR a zvýšení povědomí o významu a používání známky FAIRTRADE® mezi obchodníky a veřejností.

Jeden svět, o.p.s. podporuje projekty menšího rozsahu. Jelikož zde prodávají výhradně dobrovolníci, jsou vydělané peníze věnovány na různé činnosti:

– projekt partnerské organizace INKOTA Berlín ve Střední Americe

– „Fond malých úvěrů“ v Guatemale určený výhradně ženám

– obětem hurikánu Mitsch v Nikaragui, obětem zemětřesení v Indii.

Mamacoffee podporuje rozvojové projekty Fair Trade v Etiopii zaměřené na konkrétní komunity pěstitelů kávy. Společnost nakoupila na jihu Etiopie učebnice a další učební pomůcky do školy, postavené z prostředků sbírky Člověka v tísní, o.p.s. ve spolupráci s Junákem.

5. Informační zdroje a odkazy

České organizace, věnující se propagaci a/nebo prodeji Fair Trade:

Asociace pro fair trade: www.fairtrade-asociace.cz/

Ekumenická akademie Praha o.s. : <http://www.fair-bio.cz/>

EXCELLENT Plzeň s.r.o.: www.explzen.cz

Fairově s.r.o.: www.fairove.cz

Fair Trade Centrum s.r.o.: www.fairtradecentrum.cz

Mamacoffee s.r.o.: www.mamacoffee.cz

Obchůdek jednoho světa - Jeden svět o.p.s.: www.jedensvet.org

Společnost pro Fair Trade: www.fairtrade.cz

Vybrané importní Fair Trade organizace ze zemí EU:

Commercio Alternativo – Equo Solidale: <http://www.commercioalternativo.it/>

Eine Welt Handel: <http://www.eine-welt-handel.com/>

El puente: <http://www.el-puente.de/>

EZA: <http://www.eza.cc/>

GEPA: <http://www.gepa.de>

Lobodis: <http://www.lobodis.com/>

Studentské práce:

Důsledky globalizace oděvního průmyslu pro rozvojové země - diplomová práce Šárky Špačkové, FSS MU 2005: <http://www.fairtrade.cz> (sekce Ke stažení, Studentské práce)

Fair Trade - jeho charakteristika a význam - bakalářská práce Pavla Chmelaře, FMV VŠE, 2004: <http://www.fairtrade.cz> (sekce Ke stažení, Studentské práce)

Historie, současnost a perspektivy Fair trade v Evropě a jeho možnosti v ČR - diplomová práce Ludka Štěrbý, FSS MU, 2004 : <http://www.fairtrade.cz> (sekce Ke stažení, Studentské práce)

Komparace standardů Fair Trade organizací a jejich dopadů na producentská sdružení v rozvojových zemích – diplomová práce Zuzany Hradecké, FMV VŠE 2008: http://fairtrade-asociace.cz/upload/dp_standardy.pdf

Fair Trade v praxi. Případová studie producentů kávy zapojených do Fair Trade v Kolumbii

- výzkumná zpráva ze studentského projektu Evy Fraňkové, FSS MU, únor 2007:
<http://www.fairtrade.cz> (sekce Ke stažení, Studentské práce)

Stručná prezentace o Fair Trade - výherní práce Sylvie Hašlové v soutěži v rámci projektu Letní školy rozvojové pomoci a spolupráce 2008 pořádané Univerzitou Palackého v Olomouci, Katedra rozvojových studií: <http://www.fairtrade.cz> (sekce Ke stažení, Studentské práce)

Publicistika:

Bavlna – špatné svědomí našich skříní – článek z časopisu Sedmá generace č.2/2006:
<http://www.sedmagenerace.cz/index.php?art=clanek&id=247>

Jak se daří Fair Trade? – článek z časopisu Sedmá generace č.6/2006:
<http://www.sedmagenerace.cz/index.php?art=clanek&id=273>

Přehled vybraných článků, rozhlasových a televizních pořadů o Fair Trade na stránkách Společnosti pro Fair Trade: <http://www.fairtrade.cz> (sekce Ke stažení, Fair Trade v médiích)

Přehled článků na stránkách Fairově: <http://www.fairove.cz/doc-clanky-o-fairtrade.html>

Přehled článků na stránkách Jeden svět: http://www.jedensvet.org/clanky_.html

Stanovení maloobchodních cen Fairtrade výrobků. Otázky a odpovědi:
<http://www.fairove.cz/doc-stanoveni-maloobchodnich-cen-fairtrade-vyroбку.html>

Tisková zpráva o obratu prodeje FT v roce 2007:
http://www.ekolist.cz/txt_tzpr_full.stm?x=2093827

Tisková zpráva o obratu prodeje FT v roce 2008:
http://fairtrade-sociace.cz/upload/tiskovky/TZ_Spotreba%20vyroбку%20Fair%20Trade%20v%20CR2008.pdf

Letáky a brožury:

Brožura „Fair Trade – Spravedlivý obchod v České republice (Asociace pro fair trade, 2004): <http://fairtrade-asociace.cz/upload/brozura.pdf>

Informační manuál o Fair Trade (Společnost pro Fair Trade, 2006): <http://fairtrade-asociace.cz/upload/manual.pdf>

Další informační materiály Společnosti pro Fair Trade: <http://www.fairtrade.cz> (sekce Ke stažení, Letáky a další informační materiály v češtině)

Elektronické obchody s Fair Trade:

Přehled elektronických obchodů na stránkách Společnosti pro Fair Trade:

<http://www.fairtrade.cz> (sekce Kde koupíte Fair Trade výrobky)

Oblečení: <http://www.ecovoice.cz>

<http://www.africkekoralky.cz/>

<http://www.prozdravi.cz/fair-trade/>

<http://www.spravedlivyobchod.cz/>

<http://www.zvonimira.cz>

Projekty spojené s Fair Trade:

Asociace pro fair trade: <http://www.fairtrade-asociace.cz/?block=94>

Jeden svět o.p.s.: http://www.jedensvet.org/pomoc_.html

Mamacoffee: <http://www.mamacoffee.cz/o-nas/>

Společnost pro Fair Trade: <http://www.fairtrade.cz/index.php?clanek=11>

6. Shrnutí

Fair Trade hnutí v České republice letos oslavilo 15 let svého trvání. V roce 1994 v Praze na Vinohradech vznikl první Obchůdek Jednoho světa v ČR. Založily jej sbory Českobratrské církve evangelické. Myšlenka FT se zpočátku rozvíjela těžce, nadšení zakladatelé se setkávali s nedůvěrou lidí, zvyklých zastávat postoj „proč pomáhat chudým, když jsme také chudí“. V roce 2003 svoji činnost zahájily další neziskové organizace a od roku 2005 také firmy. V roce 2004 byla jako první ve střední a východní Evropě založena Asociace pro fair trade, která sdružuje neziskové organizace a firmy, zabývající se rozvojem Fair Trade v České republice. Od roku 2009 se stala partnerem mezinárodní skupiny FLO (Fairtrade Labelling Organizations International). V roce 2008 byla založena první společnost, která začala dovážet FT kávu v surovém stavu, ale z evropských přístavů. Na podzim roku 2009 se uskutečnil první větší přímý dovoz FT řemeslných výrobků a to z Indie.

Cesta FT výrobků k českému zákazníkovi vedla do roku 2008 výhradně přes importní organizace ze zemí EU, často označované jako FTOs nebo ATOs (podle zkratk Fair Trade Organisations, Alternative Trade Organisations). Zboží v České republice nejčastěji pochází od těchto organizací: Gepa (Německo), EZA (Rakousko), El Puente (Německo), Comercio Alternativo – Equo Solidale (Itálie), Eine Welt Handel (Rakousko), Lobodis (Francie). V současné době lze FT výrobky v ČR koupit na stovkách míst. V roce 2008 polovina z celkového obratu Fair Trade výrobků připadla na prodejny biopotravin, 20% na specializované obchody. Podíl obchodních řetězců činil 15 %. Zvýšil se podíl prodeje přes internet na 10 %. V gastronomii se stejně jako v roce 2007 uplatnily 2 % dovážených výrobků Fair Trade. Nabídka FT výrobků se objevuje také ve vzdělávacích a ekologických organizacích a poradnách, ale také knihkupectvích, fitness centrech, divadlech a jinde.

Obrat prodeje FT výrobků nebyl v ČR podrobně mapován hned od začátku, nicméně jsou k dispozici odhady a od roku 2007 již přesná čísla. I přes současnou „ekonomickou krizi“ prodej výrobků spravedlivého obchodu stále poměrně prudce stoupá. Podle odhadu Asociace pro fair trade činil v roce 2005 obrat s výrobky Fair Trade 3 miliony, v roce 2006 přibližně 10 milionů korun. V roce 2007 již obrat činil 27 milionů korun. V roce 2008 obrat prodeje Fair Trade výrobků opět vzrostl a to na 41 milionů korun, což je nejvíce ze všech nových členských států EU. Mezi nejoblíbenější produkty patří Fair Trade káva, čaj a čokoláda. Tyto výrobky jsou dostupné i v řadě supermarketů. Českým specifikem zůstává prodej pouze trvanlivých potravin a řemeslných výrobků. Zboží s krátkodobou spotřební lhůtou (např. banány a jiné ovoce či květiny) se u nás zatím neprodává.

Propagací Fair Trade se zabývají neziskové organizace, ale i podnikatelské subjekty. Jsou organizovány přednášky, workshopy, semináře, vzdělávací programy pro MŠ, ZŠ i SŠ, osvětové příručky, zdravotaje, strategické hry, informační stánky o FT, globálním rozvojem vzdělávání a příbuzných tématech. Organizace usilují o profesionalizaci zaměstnanců v oblasti prodeje FT a o zapojení do mezinárodního systému FT. Zároveň jsou podporová-

ny rozvojové projekty zemí tzv. třetího světa.

Hnutí FT se v ČR během patnácti let dostatečně prosadilo a stává se známým pro stále širší veřejnost.

7. Summary

The Fair Trade movement in the Czech Republic has celebrated a 15-year anniversary of its existence. The first One World Shop was opened in Praha Vinohrady in 1994. It was founded by the Evangelical Church of Czech Brethren. At the beginnings it was quite hard to promote the idea of Fair Trade. Enthusiastic founders had to face suspicion from people whose typical approach would be "why help others when we are poor too". Other non-profit organizations started to operate in 2003 and since 2005 also business companies. Asociace pro fair trade (Association for Fair Trade) was established in 2003 as the first one in Central and Eastern Europe. It is a platform for non-profit organizations and business companies dealing with Fair Trade development in the Czech Republic. Since 2009 it has been a partner to FLO (Fair Trade Labelling Organizations International). The first company importing raw coffee from European ports was established in 2008. The first larger direct import of handcraft products was carried out in Autumn 2009 from India.

Since 2008 Fair Trade goods have reached Czech customers exclusively through import organizations from EU countries, often marked as FTOs or ATOs (Fair Trade Organizations and Alternative Trade Organizations). The good in the Czech Republic mostly comes from the following organizations: Gepa (Germany), EZA (Austria), El Puente (Germany), Comercio Alternativo – Equo solidale (Italy), Eine Welt Handel (Austria), Lobodis (France). Today, Fair Trade products are available at hundreds of places around the Czech Republic. In 2008 one half of Fair Trade products total turnover was achieved by bio-food shops, 20 % by specialized shops. Business chains formed 15 %, internet sales increased to 10 %. As in the year 2007, 2 % of all imported Fair Trade goods were used in gastronomy. Fair Trade products can be also bought at ecological organizations and information centres as well as at book shops, fitness centres, theatres and elsewhere.

The sales turnover of Fair Trade products in the Czech Republic had not been mapped straight from the beginning, however estimations are at disposal and since 2007 we have had exact numbers. Despite "the economical crisis" the sales of Fair Trade products are rising quite steeply. According to estimations of Asociace pro fair trade, the turnover of Fair Trade products in 2005 was 3 million CZK, in 2006 it was 10 million and in 2007 it was 27 million CZK. The Fair Trade products turnover grew once again in 2008 to 41 million CZK, which is the highest number from all new EU member countries. The most popular products are Fair Trade coffee, tea and chocolate. These products can be even bought in a number of supermarkets. What is typical for Czech Fair Trade market is its focus on durable food products and handcraft products, short shelf-life products (bananas and other

fruits or flowers) have not been sold in the Czech Republic so far.

Fair Trade products have been promoted by non-profit organizations as well as by business entities. Lectures, workshops, seminars, educational programs for pre-school, elementary and secondary schools have been carried out, as well as information booklets, bulletins, strategy games, information stalls on Fair Trade, global development education and related topics. The organizations have been making effort to professionalize their employees in the area of selling Fair Trade products and to join the international Fair Trade system. At the same time, development projects for the so called Third World countries have been supported.

During the fifteen years, the Fair Trade movement has won enough recognition in the Czech Republic and has become familiar for still broader public.

Příloha č. 1: Zpráva o prodeji FT v Ekoporadně Tišnovsko

Prodej Fair Trade byl v Tišnově zahájen s otevřením Ekoporadny Tišnovsko v říjnu roku 2006. Ekoporadna byla založena občanským sdružením Za sebevědomé Tišnovsko, které se od roku 2003 věnuje životnímu prostředí, kulturní krajině i volné přírodě na Tišnovsku, stejně jako ekologicky příznivému životu ve městě. Zakladatelům Ekoporadny byla myšlenka spravedlivého obchodu blízká a jejím přirozeným vyústěním byl nápad podpořit ji zahájením prodeje FT výrobků. V místním tisku byl publikován rozsáhlejší článek o FT a tak již při slavnostním otevření poradny byl prodej FT lákadlem, pro někoho z důvodu „exotičnosti“, pro někoho naopak povědomá věc, pro kterou ale bylo dříve nutno jezdit do Brna.

Prodej FT v Ekoporadně probíhá dodnes. Pro jeho existenci je klíčová spolupráce s brněnským obchůdkem „NaZemi“, který se specializuje čistě na Fair Trade. Díky vstřícnosti jeho koordinátorů může Ekoporadna Tišnovsko odebírat zboží přímo z tohoto prodejního místa, bez nutnosti jednat s distributory. Nákup probíhá průměrně jednou za dva měsíce, obvykle je nakoupeno zboží zhruba v hodnotě 2 500 – 4000 Kč. Zboží je poskytováno s desetiprocentní slevou, což Ekoporadně umožňuje i určitý zisk bez nutnosti navyšovat ceny oproti cenám v Brně. Zisk je využíván jednak k pokrytí režijních nákladů na prodej FT (cestovné do Brna, pokrytí ztrát způsobených občasným projitím doby minimální trvanlivosti některých výrobků), jednak jako vedlejší příjem sdružení, sloužící k pokrytí výdajů, které není možno proplatit z grantů. V roce 2006 (za období podzim, zima) se nakoupilo z obchůdku NaZemi FT zboží za 7 020 Kč, v roce 2007 to bylo 8 148 Kč a v roce 2008 12 314 Kč. V průběhu doby byl sice zvažován odběr FT přímo od distributorů, ale ukázal se jako nevýhodný. Obrat prodeje v Ekoporadně je pro přímou spolupráci s distributory příliš nízký. Ekoporadna se ale nechce stát přímo obchodem, její hlavní poslání je osvětové.

Prodej FT v Ekoporadně probíhá především v její otevírací době, která v současné době zahrnuje 8 hodin, rozložených v průběhu tří dnů v týdnu. Sortiment tvoří potravinářské výrobky: čaj, káva, čokoláda, kakao. Před vánoci je nabídka pravidelně rozšiřována i o řemeslné výrobky: proutěné zboží, přírodní mýdla, hračky, dekorativní předměty. V posledních letech se jako úspěšné jeví také dárkové balíčky, které se prodávají během adventních trhů a v předvánoční otevírací době ekoporadny. Nejvíce se prodává čokoláda a čaj, ale pravidelné kupce má i káva či cukr. Základní sortiment zůstal od začátku v zásadě stejný, ale se stabilizací prodeje nastalo i mírné rozšíření jak v pestrosti základní nabídky (více druhů čajů či čokolád), tak přidání dalších položek (třtinový cukr). Řemeslné výrobky se prodávají nejméně, patrně kvůli vyšší ceně a s ní spojenými menšími možnostmi ekoporadny zajistit dostatečný výběr.

Kupci Fair Trade jsou v zásadě dvojí: náhodní příchozí, kteří FT neznají a rozhodnou se pro koupi impulsivně (někdy jen náhodně a jednorázově, ale někdy může být jejich zvědavost východiskem k pravidelnějšímu nakupování FT) a na straně druhé informovaní zá-

kazníci, kteří si FT kupují cíleně. Náhodným příchozím je poskytována informační podpora ať už ústní formou nebo předáním informačních letáků. Pravidelným kupcům se Ekoporadna snaží v rámci možností vyjít vstříc např. možnostmi ovlivnit nabídku zboží. Motivace kupců jsou různé a často se mohou i prolínat. Nejčastěji je zmiňována podpora idey Fair Trade, ale i kvalita FT výrobků (např. čokoláda s vysokým podílem kakaa či kvalitní káva). Pro některé kupující je důležitý i fakt, že řada FT výrobků je zároveň v bio kvalitě. Nejen o Vánocích jsou FT výrobky často kupovány jako dárek – jsou totiž často vnímány jako něco luxusního, exotického. Část pravidelných kupujících zároveň dává záměrně přednost nákupu v Tišnově před nákupem ve specializovaném obchodě v Brně, s motivací podpořit místní neziskovou organizaci. V závislosti na struktuře nakupujících a jejich motivaci se mění i jejich postoj k vyšší ceně Fair Trade výrobků. Náhodným návštěvníkům se často myšlenka FT zdá zajímavá, ale pro nákup se nerozhodnou právě kvůli ceně. Část z nich se vrací později, ovlivněni ziskem dalších informací o Fair Trade nebo třeba zkušeností přátel. Cílení kupci bývají na cenu připraveni, ať už ji vnímají jako důsledek principu Fair Trade (byť jej někdy poněkud mylně považují spíše za „charitní“ než „spravedlivý“ obchod) nebo odraz vyšší kvality nabízených výrobků.

Již od začátku prodeje byla snaha rozšířit prodej FT i mimo zdi poradny. Proto jeho prodej pravidelně probíhal na náměstí v rámci Ekojarmarku u příležitosti Dne Země. Po založení místních trhů s bio, místními a ekologicky příznivými výrobky (rovněž z iniciativy sdružení Za sebevědomé Tišnovsko) v roce 2008 mívá Ekoporadna pravidelně pětkrát ročně svůj stánek s Fair Trade na trhovách slavnostech. Při těchto příležitostech prodej bývá znatelně vyšší: trhové slavnosti se konají na náměstí, kde je zejména o trzích vyšší pohyb návštěvníků celkově a vzhledem k zaměření trhů je řada z nich příznivě nakloněna i myšlenkám Fair Trade. Zatímco běžně se prodá za měsíc zboží za asi 400 – 1200 Kč, při trhovách slavnostech se prodej vyšplhá obvykle na 1000 – 2000 Kč za jediný den. Kromě trhovách slavností se na úspěšnosti prodeje pozitivně projevují aktivity Ekoporadny (pokud ji lidé navštíví např. kvůli koupi vánoční jedličky v květináči, hlasování v anketě Strom Tišnovska či děti v rámci ekologické procházky pořádané poradnou, obvykle si i koupí i Fair Trade) či vánoční svátky (nákup FT jako dárku). Nejnižší prodej je pozorován v zimě po vánočních svátcích (menší ochota lidí nakupovat, menší návštěvnost náhodných kolemjdoucích, méně akcí ekoporadny).

Propagace FT je v průběhu roku zajišťována především informacemi na webových stránkách Ekoporadny a jejích nástěnkách. Ještě před zahájením prodeje v Ekoporadně byla uspořádána v přednáškovém sále knihovny beseda na téma Fair Trade v režii Mateřského centra Studánka. Ekoporadna je zařazena jako prodejní místo na stránkách www.fairtrade.cz. Prodej na trhovách slavnostech je propagován prostřednictvím plakátů a článků k těmto akcím a před vánoci je propagován rozšířený prodej FT a připomínána jeho základní myšlenka prostřednictvím samostatného článku v místních novinách.

Příloha č. 2: Seznam hlavních distributorských organizací FT ze zemí EU⁸

Historie italské společnosti **COMMERCIO ALTERNATIVO – EQUO SOLIDALE** sahá do roku 1987, kdy skupina dobrovolníků tehdejší organizace Associazione Ferrara Terzo Mondo zahájila spolupráci s misí v Ekvádoru odkupováním kávy od tamních rolníků. V roce 1992 byla založena samotná organizace Commercio Alternativo. V současné době spolupracuje s více než 90 producenty organizacemi v Africe, Asii, Latinské Americe i Evropě⁹.

Společnost **EINE WELT HANDEL** byla založena v roce 1987 Karlem Pirschem, po jeho osobní zkušenosti s rozvojovou pomocí v Bangladéši. Ze začátku byly výrobky prodávány v rámci církevního společenství, nyní už Eine Welt Handel patří mezi nejvýznamnější Fair Trade organizace v Evropě a nepřímo dává práci čtyřem tisícům producentů v Bangladéši, Indonésii, Indii, na Filipínách atd. Doménou EWH jsou řemeslné výrobky, především košíky, v menší míře kosmetika¹⁰.

EL PUENTE je německá Fair Trade organizace, která se snaží již svým názvem (španělsky „most“) vytvořit symbolicky "most" mezi bohatým Severem a rozvojovým Jihem. Organizace spolupracuje s rolníky z Afriky, Asie i Jižní Ameriky a vykupuje potraviny i řemeslné výrobky. Spolupráce zahrnuje i podporu a realizaci různých rozvojových projektů¹¹.

EZA je rakouská společnost, založená již v roce 1975. Také tato organizace se kromě dovozu potravin a rukodělných výrobků věnuje i podpoře sociálních a technických programů pro obchodní partnery a také informační a vzdělávací činnosti. EZA je členem EFTA - European Fair Trade Association, která sdružuje 11 alternativních obchodních organizací v 9 evropských zemích¹².

Německá organizace **GEPA** je největší a jedna z nejstarších Fair Trade organizací na světě. Byla založena před 35 lety a nyní má roční obrat přes 50 miliónů eur. GEPA odebírá suroviny a výrobky (řemeslné, textilní) od více než 140 producentů družstev. Také tato organizace se snaží o zlepšení životních podmínek producentů Fair Trade v Africe, Asii a

8 Řazeno abecedně.

9 <http://www.commercioalternativo.it/chisiamo.asp>

10 Osobní sdělení p. Sládka, jednatele Fair Trade Centrum s.r.o.

11 <http://www.fair-bio.cz/index.php?a=stranka&s=21&PHPSESSID=c625b7ed339a6e2bc8f96cc64fdba4f6#dodavatele>

12 <http://www.fair-bio.cz/index.php?a=stranka&s=21&PHPSESSID=c625b7ed339a6e2bc8f96cc64fdba4f6#dodavatele>

Latinské Americe, posílení jejich uplatnění na globálním trhu a vytvoření globálně spravedlivějších podmínek na světovém trhu. Je členem EFTA¹³.

LOBODIS je od r. 1993 první francouzská pražírna FT kávy a její dovozce ve spolupráci se společností Maxe Havelaara. Vytváří obchodní sítě založené na vzájemné důvěře s pěstiteli zemí tzv. třetího světa. Ve Francii umožňuje zaměstnávat pracovníky s postižením a zajišťuje distribuci FT kávy prostřednictvím obchodních řetězců¹⁴.

13 http://www.explzen.cz/fair-trade/index.php?id=o_nas/partneri

14 <http://www.lobodis.com/>